HISTORICAL DIMENSIONS IN THE CONTEXT OF SOCIAL INCLUSION

DIMENSIUNILE ISTORICE ÎN CONTEXTUL INCLUZIUNII SOCIALE

Aurelia RACU, Doctor Habilitatus, Full Professor,
"Ion Creanga" State Pedagogical University of Chisinau,
ORCID ID: 0000-0001-5116-867X

Natalia (MUNTEANU) BOLOGAN, PhD student,
Doctoral School of Social Sciences
Moldova State University.
ORCID ID: 0000-0003-4816-4410

CZU: 376
DOI: 10.46727/c.27-28-09-2024.p165-170

Abstract. *Under the acceleration, democratization and globalization of the modern world, more and more attention is being paid to the problem of social inclusion of individuals, which is one of the main issues in sociology. The article presents the periodization of the formation and development of inclusive education of typical children and children with special educational needs. The factors influencing the success of inclusive education are highlighted and the prospects of development of this educational phenomenon are analyzed.*

Keywords: *inclusive education, stages of inclusive development, children with disabilities, segregation, integration, inclusion.*

Complexitatea perioadei moderne de dezvoltare a societății noastre, amploarea și acuitatea problemelor sale sociale, culturale și economice determină relevanța căutării modalităților optime de extindere a sferelor de incluziune socială, de reducere a riscurilor de excluziune socială, în special a grupurilor social vulnerabile. Educația este una dintre acele sfere ale societății în care punerea în aplicare a proceselor incluzive are o importanță strategică, deoarece în procesul de educație se formează valorile și modelele comportamentale care permit punerea în practică a ideilor incluzive. Trebuie remarcat faptul că incluziunea socială este mult mai largă decât incluziunea educațională, iar educația incluzivă este instrumentul acesteia.

Termenii „incluziune" și „educație incluzivă" sunt relativ recenți. În ultimele decenii, problemele legate de educația incluzivă a copiilor cu dizabilități au fost discutate în mod activ nu numai de către oameni de știință, pedagogi, profesori, ci și de către comunitatea internațională.

Problemele legate de educația incluzivă a copiilor cu dizabilități au fost discutate în mod activ în ultimele decenii nu numai de oameni de știință, pedagogi, psihologi, reprezentanți medicali, ci și de părinți ai copiilor cu dizabilități care doresc să își educe și să își crească copiii în școlile obișnuite pentru a le oferi posibilitatea de a deveni persoane cu drepturi depline și abilitate.

Incluziunea se bazează pe ideea unei societăți incluzive. Ceea ce presupune că orice persoană (de altă rasă, religie, cultură, dizabilitate) poate fi inclusă în societate. Este important ca incluziunea să promoveze interesele tuturor membrilor societății, capacitatea lor de a trăi independent și egalitatea de șanse. drepturile lor în toate tipurile de activități.

Abordările privind sprijinirea copiilor cu dizabilități în orice epocă istorică reflectă în primul rând atitudinea societății față de aceste persoane. Schimbările care au avut loc pe parcursul a aproape două secole sunt, în general, comune majorității țărilor lumii. Analiza surselor științifice străine ne permite să identificăm anumite etape, „momente culminante", care reflectă cel mai clar atitudinile sociale dominante față de persoanele cu dizabilități în Europa și SUA [1, 2].

Pentru a înțelege cum să dezvoltăm incluziunea în societate în prezent și în viitor, este necesar să ne întoarcem la originile incluziunii în lume. De asemenea, luarea în considerare a istoriei

formării educației incluzive în lume, va ajuta la înțelegerea conținutului său actual, a conceptelor și a obiectivelor de implementare. În continuare prezentăm etapele de formare a educație pentru persoanele cu dizabilități.

Prima etapă. Educația și-a început formarea în lumea antică. Pe baza lucrărilor medicilor, filosofilor, oamenilor de știință și pedagogilor antici, posibilitatea educării persoanelor cu dizabilități fizice și psihice a căpătat amploare. De asemenea, în perioada secolelor IV-VI, atitudinea statului și a cetățenilor față de persoanele cu dizabilități exprimate s-a schimbat de la agresiune și neacceptare la toleranță și la primele încercări de educare și ajutorare a acestora.

Cu privire la numărul de persoane cu dizabilități în perioada antichității, academicianul N.N. Malofeev raportează următoarele: „în prezent, este imposibil să indicăm numărul real de persoane cu dizabilități pronunțate în lumea antică, dar putem presupune că acestea nu erau mai puține și poate mult mai multe decât în zilele noastre. Cu toate acestea, în ciuda abundenței lor relative, aceste persoane au fost percepute de societate ca o minoritate inferioară timp de mii de ani" [6, 7].

Există trei piloni ai civilizației în lumea antică*: Egiptul, Grecia Antică, Roma Antică*. Aceste societăți dezvoltate au fost cele care, la început, au refuzat să accepte persoane cu orice fel de „anomalii", ceea ce a dus la expulzarea și distrugerea lor completă. Dar, odată cu dezvoltarea relațiilor dintre oameni și nașterea pedagogiei, atitudinea față de persoanele cu necesități speciale s-a schimbat treptat: de la nerecunoașterea acestor persoane, la coexistența tolerantă comună.

În Egiptul Antic, medicii studiau afecțiunile din diferite nosologii, descriind în studiile lor surditatea, deficiențe mintală și epilepsia. Cetățenii cu dizabilități fizice aveau, de asemenea, posibilitatea de a locui în temple, învățând arte, tehnici de vindecare și ajutând la organizarea evenimentelor.

În Grecia antică existau două sisteme educaționale, cel spartan și cel atenian. Desigur, aranjamentele sociale din Atena și Sparta au influențat particularitățile sistemelor educaționale și, în consecință, atitudinile față de persoanele cu dizabilități.

Sistemul de stat din Sparta urmărea unitatea, puterea, standardizarea educației și autoritarismul. Scopul educației spartane era de a crea un războinic cu voință puternică, puternic, puternic și rezistent. Dar sub astfel de regimuri stricte, care sunt cunoscute în istoria lumii, atitudinea față de persoanele cu dizabilități era evidentă, iar soarta lor era lipsită de ambiguitate: ucidere sau existență insignifiantă. în Atena, însă, atitudinea față de persoanele cu dizabilități era mai umană, deoarece talentul pentru creativitate era de o importanță capitală într-o persoană. De aceea, în școlile speciale de la temple, orbii erau învățați să cânte muzică, să cânte și să compună poezii. Cu toate acestea, filosofii și medicii din acea vreme nu acceptau categoric persoanele surde, crezând că acestea erau ființe mistice care fuseseră pedepsite de zei. Cetățenii îi tratau pe orbi cu milă, ajutându-i să trăiască și oferindu-le pentru cântat și poezie. Dar orbii erau evitați și persecutați. O astfel de atitudine a durat până în perioada antică inclusiv, de aceea multe secole surzii au fost alungați de pretutindeni și nu au fost percepuți ca oameni.

În Roma antică, dacă se năștea un copil bolnav, capul familiei avea dreptul de a-l abandona, respinge sau ucide. Marele filosof roman Seneca Lucius Annaeus (c. 4 î.Hr.-65 d.Hr.) a descris soarta copiilor născuți bolnavi: „îi ucidem pe cei urâți și înecăm copiii care se nasc slabi și desfigurați. Facem acest lucru nu din furie și enervare, ci în conformitate cu regulile rațiunii: pentru a-i separa pe cei nepotriviți de cei sănătoși". Sistemul de educație roman avea ca scop crearea unui mare războinic, iar cei bolnavi și slabi doar împiedicau, nu contribuiau la prosperitatea armatei și a imperiului. Persoanele cu dizabilități erau displăcute și batjocorite, fiind expuse în cuști ca animalele.

Rezumând cele menționate mai sus, putem afirma cu certitudine că, în perioada antică, prima prioritate pentru oameni era educația unui membru puternic, educat și disciplinat al societății, care să fie capabil să-și apere patria și să continue glorioasa familie de războinici. Doar orbii, conform gânditorilor antici, puteau fi învățați ceva primitiv, care ar putea fi benefic societății: meșteșuguri, creativitate și ajutor la temple. Iar deficienții mintali și surzii erau considerați nepotriviți pentru existență, creaturi asemănătoare animalelor.

A doua etapă. Statele și știința s-au bazat în mare măsură pe lucrările filosofilor antici cu privire la persoanele cu dizabilități. Dar religia, care a câștigat greutate în societate, a înmuiat într-un fel atitudinea față de persoanele cu dizabilități. Prin urmare, educația acestora, a fost mai frecventă, dar persoanele surde nu au fost, de asemenea, recunoscute, ceea ce a încetinit semnificativ studiul acestei abateri, crearea de metode de lucru cu surditatea, abordări în educație și socializare.

În ciuda unei atitudini mai umane față de persoanele cu dizabilități, religia nu a putut schimba însăși esența percepției persoanelor cu dizabilități, astfel încât aceste persoane nu au putut exista pe picior de egalitate cu cetățenii obișnuiți.

A treia etapă. Apar noi teorii și metodologii privind percepția și educația persoanelor cu dizabilități. Societatea se confruntă cu necesitatea de a recunoaște toți oamenii ca fiind egali.

Autorul „Marii Didactici", filosoful și pedagogul Jan Amos Comenius (1592-1670) a prezentat în lucrările sale o poziție importantă cu privire la creșterea și educarea copiilor cu dizabilități: „Se pune întrebarea: este posibil să recurgem la educația surzilor, orbilor și deficienților mintali, cărora, din cauza defectelor fizice, este imposibil să le insuflăm suficient cunoștințe? - Eu răspund: nimeni în afară de non-umani nu poate fi exclus din educația umană". Trebuie remarcat faptul că J.A. Comenius avea în vedere învățarea copiilor cu dizabilități împreună cu ceilalți elevi, care ar trebui să-i ajute pe prietenii lor.

Comenius a introdus conceptul de învățare prin cooperare pentru toate categoriile de copii, care se bazează acum pe pedagogia bazată pe natură și ia în considerare nevoile tuturor, este inclus în pedagogia specială și se află în centrul conceptului de educație incluzivă.

Educația alfabetizată și creșterea copiilor cu dizabilități au necesitat noi metode și abordări pentru predarea copiilor cu dizabilități de auz, văz și cu dizabilități mintale.

Wolfgang Rathke (1571-1635). Acesta și-a expus ideile pedagogice în „Memorialul pedagogic", care include următoarele dispoziții referitoare la persoanele cu cerințe educaționale speciale: educația ar trebui să fie universală, indiferent de sexul copiilor; gândul călăuzitor ar trebui să fie ideea de armonie deplină cu natura; toată predarea în prima etapă ar trebui să se facă în limba maternă. „Recomandările pentru pedagog" sunt în armonie cu natura copilului și îi oferă acestuia o libertate considerabilă în căutarea metodelor de predare. Putem concluziona că inovațiile lui W. Ratke au deschis calea pentru învățământul special.

Johann Pestalozzi (1746-1827) a pledat pentru educația copiilor cu dizabilități psihofizice și pentru posibilitatea de a adapta instituția de învățământ, profesorii și programele educaționale la nevoile fiecărui copil.

John Locke (1632-1704) a dezvoltat conceptele de „libertate naturală a oamenilor" și „egalitate naturală" a acestora, în care educația ar trebui să fie organizată pentru nevoile fiecărui copil, este imposibil să se folosească orice violență și să se acționeze împotriva cererilor și nevoilor fiecărui elev.

Prin urmare, cea de-a treia etapă a constituit fundamentul și un impuls puternic pentru dezvoltarea tehnicilor pedagogice și pentru predarea competentă în raport cu copiii cu dizabilități. Această perioadă a pus bazele studiului și aplicării ulterioare a educației incluzive.

Etapa a patra. Nevăzătorilor și persoanelor cu deficiențe de vedere li s-a oferit o șansă în creștere și educație. Filosoful-iluminist francez Denis Diderot (1713-1784) a creat un tratat „Scrisoare despre orbi pentru văzători", în care a descris în detaliu lumea interioară a unui orb, percepția sa asupra lumii înconjurătoare, psihologia, dezvoltarea sentimentelor, observațiile sale cu privire la viața și educația orbilor. Cu aceasta a pus bazele unei atitudini atente și a unui studiu aprofundat al lumii orbilor, al nevoilor și posibilităților acestora.

Ideile lui Diderot au fost încorporate de colegul său și membru al cercului, pedagogul Valentin Gayoui (1745-1822), care a întâlnit-o în mod special pe pianista Paradis, oarbă și talentată, și a observat modul în care aceasta învăța și cânta muzică. V. Gayoui a stabilit principiile și metodele inițiale ale tiflopedagogiei și a deschis primele școli pentru nevăzători în Franța, Germania și Rusia în 1784-1806.

Epoca Iluminismului a început o fază nouă și importantă în studiul orbirii. Știința, optica și cercetarea au fost puse pe primul loc. Semnificația acestei perioade constă în faptul că a permis un nou mod de a studia persoanele nevăzătoare, contribuind la integrarea lor în viața socială.

Dezvoltarea educației speciale este asociată cu începutul educației surdo-muților în prima instituție de învățământ în 1770, iar orbii - din 1784 în Franța [22]. Ulterior, în Germania și Marea Britanie au fost deschise școli pentru educația copiilor cu dizabilități psihofizice. În cele trei centre ale Europei Occidentale, educația persoanelor cu dizabilități s-a dezvoltat în forme diferite, în fiecare țară profesorii creându-și propriile concepte și metode.

În Germania, au apărut clasele suplimentare, care permiteau copiilor surzi și orbi să fie educați prin metode speciale. Acestor elevi li se predau într-o mai mare măsură abilități de muncă, deoarece era important pentru stat ca aceștia să poată fi utili societății și să aibă un loc de muncă în viitor.

Până la începutul secolului al XX-lea, Germania a dezvoltat teorii privind tiflopedagogia și pedagogia surzilor, a deschis școli auxiliare și orfelinate pentru educația și îngrijirea copiilor cu dizabilități, a educat copii cu deficiențe mintale, a format cadre didactice și a scris lucrări privind pedagogia specială, și a aprobat drepturile persoanelor cu dizabilități la nivel de stat. Aceștia au avut posibilitatea de a lucra, de a învăța o meserie și au fost percepuți ca membri ai societății.

În Franța, dezvoltarea educației pentru persoanele nevăzătoare a fost importantă.
Persoanele cu astfel de dizabilități erau acceptate cu mai multă bunăvoință în societate, primind tot felul de ajutoare. în secolul al XVIII-lea exista o rețea destul de extinsă de instituții de învățământ pentru nevăzători și persoane cu deficiențe de vedere.

Începutul dezvoltării metodelor de predare a surzilor și crearea de școli pentru aceștia a fost pus în 1770, odată cu deschiderea „Institutului pentru surzi din Paris". De fapt, institutul a fost o mică școală publică în care oamenii de știință și medicii au pus bazele educației surzilor [4]. În acea perioadă au apărut primele mijloace de predare a vorbirii orale persoanelor surde.

În 1838, a avut loc o conferință în cadrul căreia au fost formulate recomandări pentru desfășurarea lecțiilor, predarea limbajului semnelor, a expresiilor faciale și a alfabetului pentru surdo-muți. De asemenea, s-au înregistrat progrese în educația copiilor cu deficiențe mintale: în 1909 a fost adoptată o lege specială privind „Clasele școlare și de perfecționare pentru copiii cu deficiențe mintale.

În Marea Britanie, pentru prima dată, au apărut școli cu metode dezvoltate pentru copiii cu surdocecitate. La început, numai elevii din familii bogate se puteau califica pentru o astfel de educație. Dar mai târziu, datorită finanțării de stat, a crescut numărul de școli speciale pentru copiii cetățenilor obișnuiți, unde educația era la fel de calificată.

În Țările de Jos, în 1947, a fost înființată prima școală din lume pentru copiii cu dizabilități motorii și alte dizabilități fizice.

Educatorii din Epoca Nouă au studiat și au depășit barierele din calea educației persoanelor cu dizabilități. Și este important în prezent să continuăm să studiem barierele și metodele de eliminare a acestora pentru o muncă competentă în domeniul educației incluzive. La urma urmei, societatea europeană a depășit un drum uriaș (și depășește) de la ură și neacceptare la o atitudine tolerantă, adecvată și egală.
Filozofii, educatorii și pedagogii au fost fondatorii primelor concepte de coeducare a persoanelor cu dizabilități, a căror valoare a devenit evidentă în secolul al XX-lea și a stat la baza educației incluzive și a includerii în învățământul superior a celor pentru care acesta a fost inaccesibil timp de secole. Aceste practici au condus la rezultate pozitive: mai mulți copii pot frecventa școala, au apărut mai multe metode de lucru cu copiii cu dizabilități, toleranța a crescut ș.a..

A cincea etapă. În cursul secolului al XX-lea, în țările europene, la toate nivelurile sistemului educațional pentru persoanele cu dizabilități a avut loc o tranziție de la segregare la integrare și apoi la incluziune.

Segregarea a fost relevantă din anii '20 până în anii '60 ai secolului al XX-lea. Deși persoanele cu dizabilități au început să primească educație și îngrijire medicală adecvată, acestea erau încă separate de societate, fiind plasate în instituții speciale. Acest sistem a avut un impact

negativ asupra persoanelor cu dizabilități din cauza lipsei de comunicare cu alte persoane, a imposibilității de a trăi o viață deplină, ceea ce a complicat și mai mult procesul de incluziune a persoanelor cu dizabilități în societate.

Segregarea din anii 60-80 ai secolului XX a fost înlocuită de o strategie de integrare în mediul social. Datorită acestei strategii, elevii cu dizabilități puteau frecventa instituțiile de învățământ împreună cu elevii tipici. Cu toate acestea, elevii erau împărțiți în grupuri diferite, împiedicând interacțiunea deplină. Segregarea a permis mai multor persoane cu dizabilități să frecventeze instituțiile de învățământ, ceea ce a dus la creșterea numărului de studenți din instituțiile de învățământ.

Etapa a șasea. Iar strategia finală este incluziunea. Acesta este un domeniu relevant și care se dezvoltă rapid în toate direcțiile societale. Ea răspunde cel mai exact nevoilor persoanelor cu dizabilități Incluziunea ajută la crearea condițiilor necesare pentru fiecare persoană cu dizabilități, instituțiile de învățământ sunt ajustate la nevoile fiecărei persoane, fără a împărți oamenii în grupuri. Prin această strategie, se acordă o mare atenție valorii fiecărui individ, individualității sale. Incluziunea nu înseamnă divizarea și separarea unor persoane de altele, ci reconectarea fiecărei persoane prin adaptarea la specificul său. Egalizarea sistemului și a abordărilor în educație [3].

Analiza posibilităților reale ale educației naționale de a introduce educația incluzivă a oferit cercetătorilor naționali temeiul pentru a ajunge la concluzia că caracteristicile sociale, economice și de reglementare ale Republicii Moldova nu permit reproducerea și transferul direct al modelelor străine de incluziune și vor necesita o perioadă lungă de implementare a educației incluzive, în timpul căreia țara trebuie să creeze toate acele condiții fără de care existența unei educații incluzive obișnuite este imposibilă.

Fenomenele de criză din economia mondială și experiența semnificativă de implementare a proceselor incluzive au forțat comunitatea mondială a multor țări dezvoltate să reconsidere în multe privințe ideologia și strategiile educației incluzive, ceea ce a devenit începutul unei noi etape în dezvoltarea educației incluzive în străinătate. Din ce în ce mai multe țări devin convinse că educația incluzivă are propriile limite și granițe, condiționate atât de posibilitățile economice ale sistemului educațional al unei țări în condițiile crizei economice, cât și de înțelegerea faptului că școala are propriile sarcini și limite ale posibilităților de a crea condiții speciale pentru copiii care au dizabilități pronunțate de și necesită schimbări costisitoare și adesea ineficiente în întreaga infrastructură școlară, în ritmul și conținutul educației. Devine general acceptat faptul că, educația incluzivă nu este potrivită pentru fiecare copil cu cerințe educaționale speciale și mai ales pentru cei cu dizabilități multiple. Prin urmare, majoritatea țărilor dezvoltate ajung la un echilibru rezonabil între educația de masă și cea specială, bazat pe înțelegerea capacităților reale ale copilului, pe de o parte, și pe înțelegerea limitelor și posibilităților sistemului de educație, pe de altă parte.

În sistemul învățământului străin, există o convingere tot mai mare că educația incluzivă este doar una dintre diversele oportunități pentru un copil cu dizabilități și doar o parte a sistemului de învățământ, nu întregul sistem. În multe țări europene, în SUA, Japonia, China, doar copiii cu dizabilități intelectuale ușoare care au beneficiat de asistență pedagogică obligatorie timpurie și preșcolară sunt educați în sistemul de educație incluzivă.

Prin urmare, cea mai bună soluție pentru dezvoltarea în continuare a proceselor incluzive este de a lua în considerare tendințele globale și de a trece treptat la etapa în care educația incluzivă în țară este pusă în aplicare nu în versiune cantitativă, ci calitativă, bazată pe respectarea clară a principiilor sale fundamentale și a condițiilor economice.

Bibliografie:

1. OLIVER, M., BARNES, C. *Disabled People and Social Policy: from Exclusion to Inclusion*. L.: Longman, 1994. 187 p.
2. PRITCHARD, D.G. The Development of Schools for Handicapped Children in England during the Nineteenth Century. In: *History of Education Quarterly*. 1963. Vol. 3. № 4. P. 215-222.

3. RACU, A., POPOVICI, D.V., POPA VELEA, O. [et al.]. *Incluziunea socială în mediul academic: provocări, oportunități, soluții contemporane: Suport didactic*. Chișinău: Pontos, 2019 (Tipogr. "Print-Caro"). 132 p.
4. RACU, A., VERZA, F.E., RACU, S. *Pedagogia Specială*. Î.S. F.E.-P. Tipografia Centrală, Chișinău, 2012.
5. ВЫГОТСКИЙ, Л.С. Основы дефектологии. В: *Собрание сочинений в б. т. Т. 5*. под ред. Т. А. Власовой. М.: Педагогика, 1983.
6. МАЛОФЕЕВ, Н.Н. *Западная Европа: эволюция отношения общества и государства к лицам с отклонениями в развитии*. М.: Издательство «Экзамен», 2003. 256 с.
7. МАЛОФЕЕВ, Н.Н. *Специальное образование в России и за рубежом: в 2-х ч.* М.: Печатный двор, 1996. Ч. 1. Западная Европа. 182 с.